

Obsah

1. Úvodem	9
1.1 Kontext	9
1.2 Cíle práce	10
1.3 Raná čeština střední doby	11
1.4 Cizojazyčné vlivy: klasický evropský stylistický úzus	12
2. Teoretické východisko	14
2.1 Vztah funkcí a forem přísudku	15
2.1.1 Funkce přísudku	15
2.1.1.1 Specifické funkce přísudku	15
2.1.1.1.1 Aktualizační kategorie	15
2.1.1.1.2 Shoda s podmíněm	16
2.1.1.1.3 Valenční rámec věty	17
2.1.1.1.4 Větná afirmativnost / negativnost	18
2.1.1.2 Nespecifické funkce přísudku	18
2.1.1.2.1 Lexikální význam	18
2.1.1.2.2 Výpovědní dynamičnost	19
2.1.1.2.3 Lokální oddělení dvou členů – projektivnost	19
2.1.1.2.4 Rytmičká a eufonická organizace textu	20
2.1.2 Distribuce funkcí přísudku podle formy – tvary syntetické a analytické	22
2.2 Slovosled a aktuální členění	24
2.2.1 Slovosledné pozice	25
2.2.1.1 Svobodův systém slovosledných pozic	26
2.2.1.2 Modifikace Svobodova systému slovosledných pozic pro výzkum starší češtiny	26
2.2.2 Aktuální členění věty	29
2.2.2.1 Základní pojmy	30
2.2.2.1.1 Funkční generativní popis jazyka	30
2.2.2.1.2 Kontextová zapojenost	30
2.2.2.1.3 Výpovědní dynamičnost	30
2.2.2.1.4 Hlubkový slovosled	32
2.2.2.1.5 Vztah hlubkového slovosledu ke slovosledu povrchovému	33
2.2.2.2 Výchozí teorie AČV ve vztahu ke slovesu	36
2.2.2.3 Modifikace teorie AČV pro výzkum postavení slovesa ve starší češtině	36
2.2.2.3.1 Temporálně-modální elementy a lexikální složka slovesa	37
2.2.2.3.2 Přechod a réma	37
2.2.2.3.3 Shrnutí: postavení přísudkového slovesa v hlubkovém slovosledu	38

2.2.2.4	Metody rozboru AČV a jejich aplikace na materiál starší češtiny	39
2.2.2.4.1	Podle morfologických a syntaktických vlastností uzlu ve stromě	40
2.2.2.4.2	Podle kontextu	40
2.2.2.4.3	Podle povrchového slovosledu	41
2.2.2.4.4	Podle intonace	41
2.2.2.4.5	Hlavní nová informace – zestručnění	42
2.2.2.4.6	Kontrastová parafráze	42
2.2.2.4.7	Otázkový test	43
2.2.2.4.8	Test s negací	43
2.2.2.4.9	Test s pokračováním věty	44
2.2.2.4.10	Lexikální hodnota kontextové zapojenosti	44
2.2.2.5	Dvojitý výklad funkce v AČV u sloves na konci ve starší češtině: rematické vs. přechodové sloveso	44
3.	Jazykový materiál	48
3.1	Databáze textů	48
3.1.1	Prameny	49
3.1.1.1	Spolehlivý původ textu	49
3.1.1.2	Editorské úpravy textu	50
3.1.1.3	Transkripce v databázi textů	50
3.1.2	Struktura databáze	50
3.1.2.1	Žánrová skladba	51
3.1.2.2	Časové úseky	52
3.1.2.3	Texty původně české a překladové	52
3.1.3	Rozsah materiálu	52
3.2	Databáze dokladů	54
3.2.1	Excerpce – vymezení zkoumaných struktur	54
3.2.1.1	Syntetické formy přísudku	55
3.2.1.1.1	Reflexivní slovesa	55
3.2.1.1.2	Systémová a aktuální elipsa	55
3.2.1.1.3	Přiklonky	56
3.2.1.2	Věta hlavní	56
3.2.1.2.1	Věty připojené dvěma spojkami současně, podřadící a souřadící	56
3.2.1.2.2	Relativa	57
3.2.1.3	Další omezení zkoumaných vět	57
3.2.1.3.1	Infinitivy	57
3.2.1.3.2	Sloveso <i>být</i> a sponová slovesa	58
3.2.1.3.3	Omezení podle postoje mluvčího	58
3.2.2	Klasifikace dokladů	58
3.2.2.1	Jádro dokladu	59
3.2.2.2	Původ dokladu	59
3.2.2.3	Syntaktická stavba	60
3.2.2.4	Další charakteristiky	62
3.2.2.5	Aktuální členění	64
3.2.2.6	Umístění slovesa	65
3.2.3	Rozsah databáze dokladů: základní databáze a její struktura, Hájkova Kronika a Bible kralická	66
4.	Metoda zpracování dat	67
4.1	Čtyřpolní tabulky	68
4.2	Hypotéza homogenity výběrů	69

5. Analýza umístění syntetického přísudku ve starší češtině	71
5.1 Základní distribuce umístění syntetického přísudku ve starší češtině	72
5.2 Distribuce umístění syntetického přísudku ve starší češtině podle žánru	79
5.3 Konstrukce se zvláštními tendencemi v umisťování přísudkového slovesa	79
5.3.1 Konstrukce se slovesem na konci	79
5.3.1.1 Přechodové sloveso na konci	80
5.3.1.1.1 Věty s paralelní výstavbou	80
5.3.1.1.2 Věty s několikanásobnými přísudky	84
5.3.1.1.3 Ustálené formule v administrativních a soukromých listech	88
5.3.1.1.4 Koncové umístění přechodového slovesa jako výsledek relativního slovosledu	93
5.3.1.1.5 Výskyt přechodového slovesa v koncové pozici ve starší češtině	106
5.3.1.2 Tematické sloveso na konci	111
5.3.1.3 Rematické sloveso na konci	112
5.3.1.3.1 Negace	113
5.3.2 Konstrukce se slovesem před postponovanými členy	116
5.3.2.1 Vztah hloubkového a povrchového slovosledu u vět se slovesem před postponovanými členy	117
5.3.2.2 Přechodové sloveso před postponovanými členy	118
5.3.2.2.1 Souvětí s vedlejší větou obsahovou	118
5.3.2.2.2 Přísudkové sloveso způsobuje neprojektivnost	121
5.3.2.3 Tematické sloveso před postponovanými členy	131
5.3.2.4 Rematické sloveso před postponovanými členy	132
5.3.3 Konstrukce se slovesem na počátku a uprostřed věty	133
5.3.3.1 Vztah hloubkového a povrchového slovosledu u vět se slovesem na počátku a uprostřed věty	134
5.3.3.2 Přechodové sloveso na počátku a uprostřed věty	134
5.3.3.2.1 Kontextově zapojené zájmenné výrazy následující za přísudkovým slovesem	135
5.3.3.2.2 Kontextově zapojený podmět následuje za přísudkovým slovesem	136
5.3.3.3 Tematické sloveso na počátku a uprostřed věty	138
5.3.3.4 Rematické sloveso na počátku a uprostřed věty	138
5.3.3.5 Konstrukce s navazovací částicí <i>i</i>	139
5.3.3.6 Relativní slovosled specifických konstrukcí: uspořádání přísudkového slovesa a podmětu	144
5.3.3.6.1 Uvozovací věty	144
5.3.3.6.2 Uvedení na scénu	147
5.3.3.7 Má vyjádřenost/ nevyjádřenost podmětu vliv na polohu slovesa? (Ke Sgallově diskusi s A. Svobodou)	150
5.3.4 Dvě obecnější otázky ke konstrukcím se zvláštními tendencemi v umisťování přísudkového slovesa	153
5.3.4.1 Je umístění přísudkového slovesa ve zkoumaných konstrukcích gramatikalizované?	153
5.3.4.2 Budou se všechny zkoumané konstrukce ve srovnatelném výzkumu vždy jevit jako specifické?	155
6. Ukázka srovnání slovosledu konkrétních děl s obecnými hodnotami zjištěnými pro starší češtinu	157
6.1 Hájkova Kronika	158
6.1.1 Srovnání Hájkovy Kroniky s historiografickými texty základní databáze	158
6.1.2 Srovnání Hájkovy Kroniky se všemi texty základní databáze	161

6.1.3 Slovosled specifických konstrukcí v Hájkově Kronice	164
6.1.4 Shrnutí	166
6.2 Lukášovo evangelium v Bibli kralické	167
6.2.1 Srovnání Lukášova evangelia s náboženskými texty základní databáze	167
6.2.2 Srovnání Lukášova evangelia se všemi texty základní databáze	171
6.2.3 Zvláštní slovosledné rysy Lukášova evangelia	175
6.2.3.1 Rematické sloveso na počátku a uprostřed věty – analogický slovosled	176
6.2.3.2 Častý výskyt konstrukcí s navazovací částicí <i>i</i>	177
6.2.3.3 Podmět následuje za přísudkovým slovesem	178
6.2.4 Shrnutí	180
7. Závěrem	182
7.1 Další otázky a výhledy	185
8. Poděkování	187
9. Summary	188
9.1 Context	188
9.2 Aims of the work	189
9.3 Linguistic material	190
9.4 Theoretical background	191
9.5 Statistical data processing	193
9.6 Results of the analysis	193
9.6.1 Placement of verb in Older Czech in general and in particular genres	193
9.6.2 Transition verbs in final position in different genres, time periods and texts	193
9.6.3 Placement of verb in specific constructions	194
9.6.4 Was the position of verb in Older Czech grammaticalized?	196
9.6.5 The placement of verb in Hájek's Kronika and in St. Luke's Gospel (Bible kralická) compared to general placement of verb in Older Czech	197
9.7 Interpretation of the results	198
10. Seznam zkratk	199
11. Rejstřík	200
12. Seznam pramenů	202
13. Literatura	216
14. Příloha: Distribuce umístění syntetického predikátu ve starší češtině podle žánru	222
14.1 Administrativní texty a oficiální listy	223
14.2 Soukromé listy	225
14.3 Historiografie	227
14.4 Odborná literatura	228
14.5 Prakticky odborná a výchovná literatura	229
14.6 Náboženská literatura	230
14.7 Zábavná literatura	231
14.8 Politická literatura, polemiky a komentáře vztahující se k aktuálnímu dění	232
14.9 Předmluva a dedikace	233